

Diverse oplysninger om familien Hammer og familiens virksomhed i forbindelse med ejerskabet af "Farver Hammers Gaard" Skomagergade 33 og Ringstedgade 1, 3 og 5 i årene 1839-1939

- - -

Farvning af tekstil var indtil for omkring 100 år siden en sag for købstædernes farvere. Hver by havde en eller flere farvergårde, hvor man kunne indlevere sit hjemmevævede tøj og få det farvet og behandlet, så det blev til fint farvet klæde.

Med industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet var det imidlertid stort set slut med farverhåndværket, og farvergårdene forsvandt. Ét eneste sted i Danmark blev farvergården dog bevaret, nemlig i Ebeltøft, hvor den nu er en del af Museum Østjylland. Her står både farverens butik, bolig, stald og farveri med inventar og redskaber fuldstændig, som da den sidste farver forlod bygningerne.

I Roskilde har vi fortsat "Farver Hammers Gaard", men det er alene navnet der vidner om, at der her engang var et farveri.

• - -

Hans Poul Hammer (1803-87) var født i Hvornæs sogn i Jylland i 1803. Han virkede som farver i Korsør, inden han slog sig ned i Roskilde i 1839.

Der har været god gang i forretningsaktiviteterne, for allerede i 1842 bliver der udvidet med en toetagers bygning i gården bag forhuset mod Skomagergade.

I husets underetage var der tørrestue, folkekammer, brænderum, trappegang og lokum. På 1. sal var der tørreloft og en indmuret kobberkedel. Den øvrige del af farveriet var i sidebygningen mod Ringstedgade, hvor der var farvestue, pressekammer og kipkammer med kold- og varmkiper, indmurede kedler og pressekomfur.

I 1855/56 lægges der igen planer om en udvidelse - denne gang med en ny sidebygning mod Ringstedgade til erstatning for den eksisterende - ikke en typisk industribygning, men ikke desto mindre med lokaler til farveriet i stueetagen og en del industrilokaler på 1. sal - dog udvides beboelsesarealet betydeligt ved en senere ombygning, som også tilføjer bygningen nye arkitektoniske værdier. I 1862 (formentlig) moderniseres driften igen med en 2 HK dampmaskine, der opstilles i arbejdsbygningen i gården, og på det tidspunkt må det antages, at farveriet har været fuldt på højde med det bedste i samtiden, men tiderne udviklede sig ikke til gunst for farverivirksomheden

Hans Gunner W. Hammer (1836-1893) - søn af Hans Poul Hammer (med i alt 5 børn) har utvivlsomt deltaget i virksomheden så snart han havde alderen til det.

Det har klart ligget i kortene, at Hans skulle overtage farveriet, og et "glidende generationsskifte" har været planlagt midt i 1860'erne, hvor Hans Hammer i 1862 i sit testamente angiver, at sønnen Hans G. Hammer er udset til på lempelige vilkår at overtage virksomheden efter forældrene. Da Hans G. Hammer indgår ægteskab i 1865 får han en af de nye standsmæssige lejligheder i den nye bygning i Ringstedgade.

Hans Hammer deltager aktivt i byens foreningsliv. Han er medlem af Borger og Håndværkerforeningen, og han er medlem af Fugleskydningsselskabet, hvor han i 1878 bliver æresmedlem - og samme år bliver han fuglekonge.

Traditionen byder at han som fuglekonge skal aflevere en malet skive til selskabet, og som motiv vælger han Boseruppavillonen - måske lidt mere interessant i denne sammenhæng hvis han havde valgt Skomagergade 33, men på den anden side er denne ejendom så rigt beskrevet og vist på andre måder.

Hans Gunner Hammer's fugleskydningsskive fra 1878 viser Boserup-pavillonen, der i årene 1862-1910 dannede rammen om fugleskydningsselskabets årlige fugleskydning (foto Bennie Hansen)

Hans G. Hammer påtog sig også et offentligt hverv som medlem af lignings-kommissionen i en år-række.

Da Hans G. Hammer overtager virksomheden efter faderens død i 1887 er den i betydelig tilbagegang. Dels var farverivirksomhed i almindelighed i tilbagegang, og dels mente familien selv, at en af årsagerne var det faktum, at Ringstedgade var ved at miste sin betydning som handelsstrøg i Roskilde.

Hans Hammer dør i 1893 - kun 6 år efter faderens bortgang.

Cathrine Emilie Hammer (1842-1919) - enke efter Hans G. Hammer, må således videreføre en virksomhed i kraftig tilbagegang.

Hun tager konsekvensen af familiens mening om at Ringstedgade var i tilbagegang som handelsstrøg, og at Skomagergade tilsvarende var i fremgang. Hun lod indrette en ny, moderne forretning i forhuset på Skomagergade 33, og lukkede efterfølgende butikken ud mod Ringstedgade og murede døren til. I takt med at farveriet blev neddrolet, blev der lagt mere vægt på trikotageudsalget.

Cathrine Hammer formår at få sin datter Dorothea Hammer involveret i forretningen, og på samme måde som Hans Poul Hammer fik gennemført et stille generationsskifte til sønnen Hans Gunner Hammer, lykkes det således også for Cathrine Hammer at få et tilsvarende generationsskifte på plads med datteren.

Dorothea Caroline Hammer (1866-1939) - trikotagehandlerske og lotterikollektrice.

Dorothea Hammer forlod år 1900 sin lærergerning på Borgerskolen og indgik i driften af farveriet og trikotageudsalget. Hun var på det tidspunkt 34 år gammel, og moderen 58, og alt tyder på at det er Dorothea, der stille og roligt tager over. Hun fortsætter moderniseringen af forretningen og afvikler efterhånden farveriet.

Det er hende der i 1912 tager initiativ til at indrette en butik i det garagelokale i Ringstedgade 3, som siden 1909 havde stået tomt efter at en af byens sprøjter var blevet flyttet til den nye brandstation i "Sukkerhuset". Udlejningen af butikslokalet var en ny indtægtskilde, og i 1916 fik Dorothea yderligere et supplement til indtægterne, da hun får en lotterikollektion fra Vare- og Landbrugslotteriet.

Nye tider trængte sig på - tidligere var der ophængt lamper i forretningslokalet, men i 1916/17 blev der indlagt elektricitet i både lejlighed og forretning, og samtidig kom der en telefon.

Et særligt kapitel i fortællingen om Dorothea Hammer er indholdet af hendes efterladte dagbøger. De befinder sig i dag på Roskildes Lokalhistoriske Arkiv.

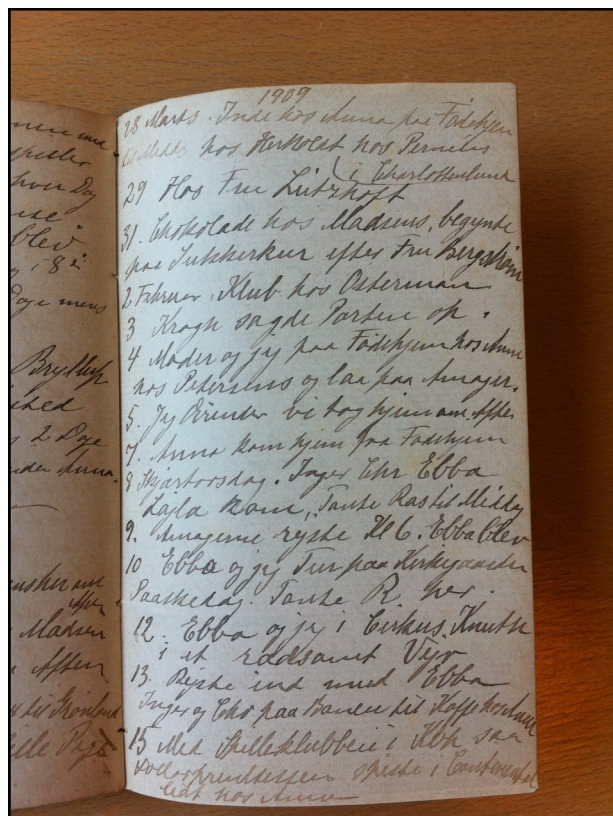
Frøken Dorothea betroede sig i stort og småt til sine dagbøger.

Jette Donovan Jensen - en af andelshaverne i Andelsboligforeningen "Farver Hammers Gaard" - har interesseret sig meget for ejendommens historie, og har i den anledning læst dagbøgerne.

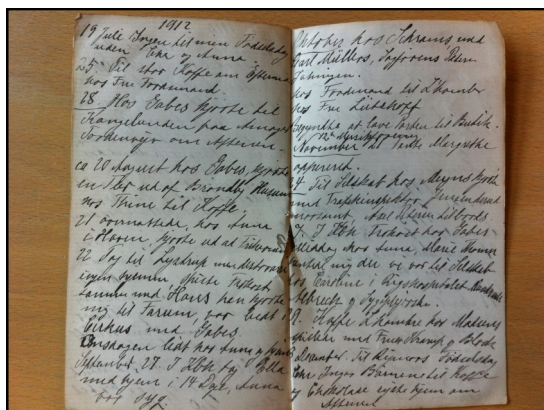

Jette Donovan Jensen fortæller : " Det var en fantastisk oplevelse af få lov til at sidde på biblioteket med de gamle dagbøger i hænderne og læse dem. Jeg blev dog noget overrasket , for jeg læste dem med den forventning, at der ville være lange og spændende beskrivelser af nedlæggelse af sprøjteporten og oprettelse af forretningen. Men næ nej, det var ganske kort beskrevet med en enkelt ultrakort sætning hist og her. Dorothea Hammer var ugift og i hendes dagbøger skrev hun primært om hvem af det bedre borgerskab hun var til middagsselskab hos, og hvem hun havde til bordherre. Bestemt sjovt at læse i starten men når det nu var den bygningskulturhistoriske interesse, der var indgangsvinklen til læsningen, så blev dagbøgerne desværre også lidt kedelig læsning i længden"

De viste fotos af dagbøgerne er taget af Jette Donovan Jensen.

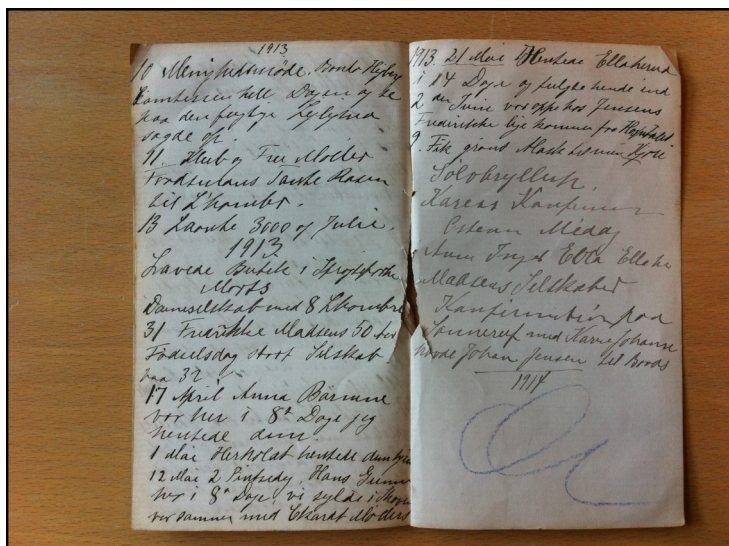

Denne side fra marts og april 1909 illustrerer vel egentlig ganske godt - hvis man zoomer ind - hvordan frøken Dorothea førte nøje "regnskab" med sine besøg hos venner og bekendte.

Og mere af samme skuffe fra 1912 - zoom ind og se hvordan den gode frøken levede sit liv med selskabelighed, og det foretrukne tidsfordriv, når det handlede om kortspil, var åbenbart i`hombre- men bestemt også med dage uden kommentarer - der var faktisk også en forretning m.v. at passe.

Og så "lige pludselig" en forretningskommentar i februar 1913 : " lavede butik i sprøjtehuset"

Det næves også i dagbogen - som noget usædvanligt - når den gamle dampmaskine i bygningen i gården sættes i gang, og det nævnes, at dampmaskinens kedel omsider bliver revet ned i 1921, og ikke uden ærgrelse den 20. august, at den kun indbragte 25 kroner.

Moderen dør i 1919, og Dorothea køber matrikel 238 "Farver Hammers Gaard" for kr. 70.000.

Dorothea havde to søskende, så man må formode, at matriklen købes ud af boet efter moderen, og at Dorothea naturligvis efterfølgende har fået sin arveandel.

Dorothea Hammer får efterfølgende flere tilbud på ejendommene, men hun fastholder sit ejerskab.

I 1929 skriver Dorothea alm. lejekontrakt med boghandler Schwartz om lejemålet Ringstedgade 1, som indebærer en større ombygning af denne del af ejendommen.

I 1939 - tilfældigvis lige efter familiens 100 års forretningsjubilæum - dør Dorothea Hammer.

Hun er ugift og uden arvinger, og det skulle blive boghandler Schwartz, der køber "Farver Hammers Gaard", og dermed var det slut med 3 generationer af Hammer-slægten som ejere af stedet.